

Dohovor o právach dieťaťa v detskom jazyku – preklad do rómskeho jazyka

Preložila: Bc. Nikola Horváthová

Od roku 1989 existuje medzinárodný dokument, ktorý sa volá Dohovor o právach dieťaťa. Dohovor hovorí, čo sa musí robiť pre všetky deti na svete, čiže aj pre vás, aby ste vyrastali v zdraví, v bezpečí, mohli chodiť do školy, váš názor bol vypočutý a aby s vami bolo zaobchádzané spravodlivo. Je samozrejmé, že aj vy máte určitú zodpovednosť a povinnosti voči ostatným deťom a dospelým, pretože aj oni majú svoje práva. Nie všetci tento Dohovor poznajú a tak je aj na tebe, ako rýchlo sa o ňom dozvedia. Ak niekto porušuje tvoje práva alebo vidíš, že sú porušované práva iných detí, môžeš kedykoľvek zavolať na Linku detskej istoty UNICEF na bezplatné anonymné číslo 116 111.

Kanastar pes irinelas berš 1989 existinel maškarothemutno dokumentos, savo pes vičinel Dohovoris angal o práva prekal o čhave. O Dohovoris vakerel so savoro kampil te kerel angalo savore čhave pro calo sevtos, vašoda he angal tumende, kaj te baron andro sastřipen, andro bezpečis kaj šaj me phiren andre sikhřardi, tumaro nazoris mejel avri šundo kaj me zaobchadzinen pes tumenca spravodlivo. Kada hin samozrejme kaj te tumen hin varesavo zodpovednostis a povinnostis angal aver čhavore te bare manuša, bo te len hin lengere práva. Na sako kada Dohovoris pridžarel a kavke hin pre tute či pes palal dodžanena. Te vareko porušinel tře prava abo dikhes hoj varesave aver čhavorenge hin lengere prava porušimen šaj akarkana vičines pre Linka čhavorengeri istota UNICEF pro bezplatno anonymno číslos 116 111.

Článok 1

Každý človek do 18 rokov života má všetky práva uvedené v tomto Dohovore.

Savore manušen so lenge hin 18 berša andro lengero dživipen (dešochto berša andro sslengero dživipen) hin savore prava so hin pisimen andre kada Dohovoris.

Článok 2

Tieto práva máš bez ohľadu na to, kto si, kto sú tvoji rodičia, akú máš farbu pleti, akého si pohlavia či vierovyznania, čo si myslíš, akým jazykom hovoríš, či si telesne alebo inak postihnutý/á, alebo či si bohatý/á alebo chudobný/á.

Ala prava tut hin angal koda, ko sal, ko hin tiri daj te o dad, savi barva tut e cipa, či sal čhaj abo murš, savi viera tut hin, so dumines, sava čhibaha vakeres, či sal teštostar postihnimen abo varesar inak postihnimen, či sal barvalo abo čororo.

Článok 3

Dospelí musia robiť vo vzťahu k deťom len to, čo je pre ne najlepšie.

O bare manuša majinen te kerel le čhavorenge ča oda so hin lenge jekhfeder.

Článok 4

Vlády musia urobiť všetko preto, aby tvoje práva boli dodržiavané.

E vlada majinej te kerel prekarkoda savoro, kaj tire prava mijen andre ikerde.

Článok 5

Tvoji rodičia či opatrovníci majú právo a zodpovednosť usmerňovať ťa tak, aby si mal/a z tvojich práv najväčší ošoh.

Tira da te le dades abo tire opatrovnicen hin právos te usmerňinel tut avka, kaj mejel tut angal tire práva so jekhbareder hasna.

Článok 6

Máš právo na život a rozvíjať sa tak, aby si využil/a svoj plný potenciál.

Hin tut právos pro dživipen a te phuterel pes avka, kaj te džanes te využinel tiro potenciális.

Článok 7, 8

Máš právo na registráciu tvojho mena a štátnu príslušnosť. Máš právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.

Hin tutu právos pre registracia tiro menos a te pro than. Hin tut právo ste prindzarel tira da te tire dades a hin tut právos kaj me starinen pes paltute.

Článok 9

Od svojich rodičov by si nemal/a byť oddelený/á, iba ak by takéto odlúčenie bolo pre teba to najlepšie. Ak sa tvoji rodičia rozhodnú žiť oddelene, aj keď budeš bývať len z jedným z nich, máš právo stýkať sa s obidvomi rodičmi, pokiaľ ti to neubližuje.

Tira datar te tire dadestar nakampijahas te aves ávrether, ča akor šajaves ávrether, te ujahas prekal tute jekhfeder. Te tiri daj te o dad pes rozhodnindehas te dživel ávrether a tu te dživeha ča jekheha angal lende hin tut právo ste arakhel pes sale dujenca te oda tuke na ubližinel.

Článok 10

Ak ty a tvoji rodičia musíte žiť v iných krajinách, máš právo žiť spolu s rodičmi v jednej krajine. Ak tvoji rodičia žijú v rôznych krajinách, máš právo navštevovať oboch rodičov.

Te tiri daj te o dad dživen andro aver foros hin tut právo te dživel lenca andro jekh foros. Te tiri daj te o dad dživen andro aver fora hin tut pravos te navštivinel sa le dujen.

Článok 11

Nikto ťa nesmie uniesť ani ti brániť vrátiť sa domov, a ak sa tak náhodou stane, vlády sa musia zo všetkých síl snažiť o tvoje navrátenie.

Nikto tut naši lidžel varekaj kaj tu na kames naši tuke bránel kaj te džas khere, te pes kajso vareso ačhel kampil kaj e vlada me kere prekalkoda savoro kaj te aves khere.

Článok 12

Máš právo povedať svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ťa týkajú a tvoj názor musí byť bráný vážne.

Hin tut pravos tedel duma palsoste tu kames, save tut tíkinen a tiri duma mušinen teled peske važne.

Článok 13

Máš právo vyhľadávať informácie a povedať, čo si myslíš, či už ústne, písomne, formou umenia, avšak tvoj prejav nemôže útočiť na iných.

Hin tut pravos te rodel avri informácia a te phenel so palende dumunes, či mujeha, írášiha, umeniha ale kada tiro prejavis naši žal ellen varekaske avreske.

Článok 14

Máš právo myslieť si, čo chceš, a vyznávať také náboženstvo, aké chceš. Tvoji rodičia by ti mali pomôcť naučiť ťa rozlišovať, čo je dobré a čo zlé.

Hin tutu pravo ste gondol'inel so kames, te bararel le Devles sar kames. Tiri daj te o dad kampijahas kaj me pomožinen tuke te sik'ol te rozlišiel maškaro lačho te makrako naláčho.

Článok 15

Máš právo stretávať sa, kamarátiť sa a združovať sa s inými ľuďmi, pokiaľ to nezasahuje do práv iných.

Hin tut právo ste rakhel pes le kamaratenca te aver manušenca mejg oda na zasahinel avre manušenge andro lengere prava.

Článok 16

Máš právo na súkromie. Môžeš si napríklad viesť denník, do ktorého nemá nikto právo nazrieť.

Hin tut pravos te jel korkoro. Šaj tuke irines dennikos andro savo nane nikas pravos kaj me ginel.

Článok 17

Máš právo získavať informácie z médií z celého sveta. Dospelí musia zabezpečiť, aby si dostával/a informácie, ktorým dokážeš porozumieť.

Hin tut pravo ste ziskinel informacia angal e media angal o calo svetos. O bare manuša mušinen te zabezpečinel, kaj te chudes ajse informacia savenge rozumines.

Článok 18

Obidvaja tvoji rodičia sa musia podieľať na tvojej výchove a robiť pre teba len to najlepšie.

Tiri daj te o dad mušinen tut dedel vychova a te kerel prekal tute ča oda so hin tuke jekhfeder.

Článok 19

Nikto ti nesmie ubližovať (ani tvoji rodičia). Dospelí musia zabezpečiť, aby si bol/a chránený/á proti zneužívaniu, násiliu a zanedbávaniu.

Niko tuke našti ubližinej (ani tiri daj te o dad). O bare manuša mušinen te zabezpečinel kaj te aves chranimen anglo chasňaliben avri, máriben a angalo zanedbavovanie.

Článok 20

Ak nemáš rodičov, alebo ak pre teba nie je bezpečné, aby si so svojimi rodičmi žil/a, máš právo na ochranu a opateru rešpektujúcu tvoje náboženstvo, kultúrnu identitu a jazyk.

Te náne tut daj te dad, abo te nane tuke bezpečno kaj te džives tira daha te le dadeha hin tut právos pre ochrana te opatera savi rešpektinel sar barares le Devles, tiri kulturna identita a te tiri čhib.

Článok 21

Ak ťa majú adoptovať, musí všetko prebiehať takým spôsobom, aby to bolo pre teba najlepšie.

Te kamel tut vareko te adoptinel mušunel sa pes avka te prebehnel kaj mejel tuke jekhfeder.

Článok 22

Ak si utečencom (to znamená, že si museli opustiť tvoju krajinu, pretože život v nej by pre teba nebol bezpečný), máš právo na zvláštnu ochranu a pomoc.

Te sal utečencis (so znameninel, že mušund'al te mukel o than kaj dživehas bo nahas odoj tuke bezpečno) hin tut právos pre zvláštno ochrana te pro šegitišagos.

Článok 23

Ak si postihnutý/á, buď mentálne alebo fyzicky, máš právo na špeciálnu starostlivosť a vzdelávanie, ktoré ti pomôžu vyrásť rovnakým spôsobom, ako ostatné deti.

Te sal postihnimen mentalne abo teštostar, hin tut pravos pro špecoalno starostlivosť he siki'aviben, save tuke pomožinen te barol avri sar okla čhavore.

Článok 24

Máš právo na zdravie. Znamená to, že keď si chorý, máš nárok na profesionálnu starostlivosť a lieky. Vlády sa musia zo všetkých síl snažiť, aby deti neochoreli a to najmä tým, že im poskytnú zdravotnú

starostlivosť, čistú vodu, zdravú stravu a čisté životné prostredie. Bohatšie krajiny musia v tomto pomáhať tým chudobnejším.

Hin tut pravos pro sast'ipen. Kada znameninel hoj te sal nasvalo hin tut pravos pro profesionálno starostlivosť te pro lieky. E vláda mušinel te kerel preklakoda savoro kaj o čhavore tenaen nasvale a ov keren koda avka že starinen pes palengero sa'ipen, žužo pañi, sasto chaben a žužo than kaj dživen. O barvale thana mušinen te pomožinel ando savoro le čore thanenge.

Článok 25

Ak žiješ mimo domova (napríklad si v nemocnici, v náhradnom ústavnom zariadení alebo vo väzení), máš právo na pravidelnú kontrolu a hodnotenie ako sa s tebou zaobchádza a ako je o teba postarané.

Te na džives khere (sal andre špitaja, andro nahrado ústavno abo andre beretna) hin tut pravos pre kontrola sar pes paltute starinen.

Článok 26

Vláda musí poskytnúť pomoc pre rodiny s deťmi, ktoré sú v sociálne slabej situácii, vrátane sociálneho poistenia.

E vlada mušinel te poskytninel pomoc le rodinenge so len hin čhavore, save hine andre sociálno slabo situacia, ada isto pes platinel te pre socialna poistovňa.

Článok 27

Máš právo na primeranú životnú úroveň. To znamená, že majú byť naplnené tvoje fyzické, psychické a sociálne potreby. Ak si to rodičia nemôžu dovoliť, musí pomôcť vláda.

Hin tut pravos pro primerano dživipen. Ada znameninel, že kampelas kaj mejel tire fyzické, psychické a te tire sociálne potreby naplnimen.

Článok 28

Máš právo na vzdelanie. Základné vzdelanie musí byť bezplatné. Mal/a by si tiež mať možnosť chodiť do strednej školy.

Hin tut pravos pre sikh'ardi. Tiro sikhad'ipen mušinel tejel jeva (hijaba). Kampijas kaj mejel tut šanca te džal te sikh'ol dureder.

Článok 29

Účelom tvojej výchovy je plne rozvinúť vašu osobnosť, talent a duševné a fyzické schopnosti. Výchovou by si mal/a získať úctu voči ľudským právam, kultúrnej identite, životnému prostrediu ako i voči hodnotám a kultúrnej identite iných.

Cielos tira vychovake hin kaj plne te rozvinines tiro osobnostis, talentos a tiri vóđi a teštostkere schopnosti. Tiri vychova kampijahas kaj te ziskines pačiv angle aver manušengere práva, kulturna identita, dživipeneskero than a te angal o hodonty ke ávrengeri kulturna identita.

Článok 30

Ak si členom menšiny, máš právo na vlastnú kultúru, vyznávanie a praktizovanie vlastného náboženstva a používanie vlastného jazyka.

Te patrines ke varesavi menšina hin tutu pravos pre vlastno kultura, te bararel le Devles sar tu kames a te použinel šajatni čhib.

Článok 31

Máš právo hrať sa, právo na oddych a voľný čas a právo na účasť na kultúrnych a umeleckých aktivitách.

Hin tut pravos te khelel pes, právos te pihenilel a právos te účastninel pes pro kultúrno he umelecko aktivita.

Článok 32

Máš právo na ochranu pred pracou na miestach alebo v podmienkach, ktoré by mohli uškodiť tvojmu zdraviu alebo prekážať tvojmu vzdelávaniu. Ak na tvojej práci niekto zarába, mal/a by si dostať spravodlivo zaplatené.

Hin tut právos pre ochrana angle buči pro thana, save by šaj škodinen tire sast'ipeneske abo šaj prekážinen andri tiro siki'ardo. Te keres buči a vareko pre tute chudel love kampijahas by kaj te tuke te počinen vaše.

Článok 33

Máš právo byť chránený/á pred drogami a ľuďmi, ktorí sa živia výrobou a predajom drog.

Hin tut pravos te jel chranimen anglo drogy a anglo manuša, save keren but'i drogenca a te bikinen drogy.

Článok 34

Máš právo na ochranu proti pohlavnému zneužívaniu. Znamená to, že nikto nesmie s tvojim telom robiť nič, čo sám/sama nechceš, napríklad fotiť a dotýkať sa ho, alebo nútiť ťa hovoriť veci, ktoré povedať nechceš.

Hin tut právos pre ochrana kaj tut niko teštostar te na zneužinel. Ada znameninel, že niko našti kerel tire teštoha nič, so korkoro na kames, napríklad te fotinel abo te dotkninel, abo te vakerelel varesave veci, save tu te vakerelel na kamnes.

Článok 35

Nikto ťa nesmie uniesť alebo predať.

Nikto tut našti lidžel varekaj kaj tu na kames ani našti tut bikinel.

Článok 36

Musíš byť chránený/á aj pred všetkými inými formami zlého zaobchádzania.

Mušines teel chranimen angal savore nalače veci.

Článok 37

Aj keď spravíš niečo nesprávne, nikto ťa nesmie potrestať spôsobom, ktorý by ťa ponižoval, alebo ti ubližoval. Nikdy by ťa nemali zatvoriť do väzenia a keď, tak len v krajnom prípade, len na nevyhnutný čas a nie s inými dospelými. Ak si uväznený/á, máš právo na zvláštnu starostlivosť a pravidelné návštevy tvojich príbuzných.

Te kereha vareso na láčo, niko tut našti trestinel avka, kaj tut te ponižinkerel, abo tuke te ubližinel. Nikda by tut namajinenas te phandel andre bertena a te, ta ča andre krajina abo, ča pro varesavo časos a na avrenca dospelena. Te sal phandlo/li hyn tut právos pre aver starostlivosť a te pre navševa tíra fajtatar.

Článok 38

Máš právo na ochranu v časoch vojny. Ak ešte nemáš pätnásť rokov, nesmieš byť v armáde ani sa zúčastňovať bojov.

Hin tut pravos pre ochrana kana hin vojna. Te nane tuke 15 berš našti džas andre armada ani našti zučastnines tut pre nisave maribena.

Článok 39

Ak si sa stal/a obeťou zanedbávania, zneužívania, vykorisťovania, mučenia alebo si obeťou vojny, máš právo na osobitú starostlivosť a špeciálnu pomoc, ktorá ti pomôže obnoviť zdravie, dôstojnosť a sebaúctu.

Te vareko tut zanedbinel, zneužinel, vykorist'inel, mučinel, abo sal andre vojna, hin tutu právos pro osobitno starostlivosťis a pre špeciálno šegitišegos, savi tuke pomožinel te obnovinel tiro sast'ipen, paťiv a tiri sebaucta.

Článok 40

Ak si bol/a obvinený/á z porušenia zákona, polícia, právnici a sudcovia s tebou musia zaobchádzať s úctou a rešpektom a zabezpečiť, že rozumieš všetkému, čo sa okolo teba deje. Máš právo na pomoc právnika a spravodlivý proces, ktorý berie do úvahy tvoj vek a stav. Ochrana tvojho súkromia musí byť rešpektovaná.

Te vareko tut obvininel že porušindžal varesave zakony, o pravnici te o sudci mušinen tuha te zaobchadzinel pes pařivaha a rešpektoha a te zabezpečinel, že rozumines saoreske so maškar tute mes ačhol. Hin tut právos po šegitišegos le pravnikostar a pro spravodlivo prosecis, savo lel peske andre uvaha tire berša a tiro stavos. Tiri ochrana mušinel tejel rešpektimen.

Článok 41

Ak určité zákony v jednotlivých krajinách chránia deti vo väčšej miere ako vyžaduje Dohovor, potom musia tieto ostať v platnosti.

Te varesave zákony andre varesave krajiny chraninen le čaven buter sar phenel o Dohovoris, palis musaj kala zákony te ačol.

Článok 42

Všetci dospelí a všetky deti musia tento Dohovor poznať.

Savore bare manuša a te o čhavore mušinen ada Dohovoris te pindžarel.

Článok 43-54

Tieto články hovoria o tom, ako by vlády, medzinárodné organizácie ako UNICEF a iné organizácie na ochranu práv detí mali pracovať, aby sa zabezpečila ochrana tvojich práv.

Ala članky den дума pal o da, kaj e vlada, maškarthanutárne organizacija sar hin o UNICEF te aver organizaciji prekal e ochrana so hin o prava le čhavoren kampijahas me keren buči kaj mejel zabezpečimen tire prava.